

JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARIDA JAZO MUDDATINI O'TAYOTGAN YOSH MAHKUMLAR BILAN O'TKAZILADIGAN TARBIYAVIY-PROFILAKTIK ISHLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Hamrayeva Farangiz

IIV Akademiyasi 3- kurs 327- guruh kursanti

Annotatsiya. Maqolada jazoni ijro etish muassasalarida jazo muddatini o'tayotgan yosh mahkumlar bilan o'tkaziladigan tarbiyaviy-psixologik ishlar, ushbu tadbirlarni o'tkazishdan ko'zlangan maqsad, muammolar yechimi, o'tkaziladigan to'garaklar, musobaqalar, mashg'ulotlar, uchrashuvlar va olib boriladigan hamkorlik aloqalari borasidagi fikr va mulohazalar bayon etilgan.

Tayanch tushunchalar. Jinoyatchilik muammosi, yosh mahkumlar, aybdorlik hissi, o'rta ta'lim olish, kasb-hunarga o'rgatish, ish bilan ta'minlash, hamkorlik aloqalarini yo'lga qo'yish orqali kutilgan natijalar.

Tobora shiddat bilan rivojlanib borayotgan bugungi dunyoda kundan-kunga avj olib, o'zining ildizlarini keng yoyayotgan jinoyatchilik muammosi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu muammoni bartaraf etishdagi eng samarali usullardan biri jinoyatchilik profilaktikasi hisoblanadi. Jinoiy javobgarlikning muqarrarligini ta'minlash bilan bir qatorda, tayinlangan jazoni ijro etishning oqilona yo'lga qo'yilishi jinoyatchilikni profilaktika qilishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Jinoyatchilar tomonidan sodir etilgan jinoyatlarning toifalari ko'p, shunga monand jazoning ham bir necha turlari mavjud. Jinoyat uchun adolatli jazo tayinlash orqali jabrlanuvchi, davlat hamda jamiyatning huquq va manfaatlarini himoya qilinadi, yetkazilgan moddiy va ma'naviy zararlarni qoplash bilan qonun ustuvorligi ta'minlanadi. Biroq jazoning turi qanday bo'lmasin, maqsad bitta- mahkumni axloqan tuzalishiga imkoniyat berib, jamiyatning to'laqonli a'zosiga aylantirishdir.¹

Jinoyatchilik ko'chasi shunday ko'chaki, u hech qachon yosh, makon va zamon tanlamaydi. Bilib-bilmay, o'zi anglamagan holda jinoyat sodir etib, boshi berk ko'chaga kirib qolgan va o'zining qilgan qilmishi sababli panjara ortiga tushib qolib, aybiga iqrorigini tinmasdan ta'kidlayotgan yosh mahkumlar ham yo'q emas.

Yosh mahkumlar bilan tarbiyaviy-profilaktik tadbirlarni o'tkazishdan asosiy ko'zlangan maqsad: hozirgi kunda yosh mahkumlar o'rtasida tartibbuzarlik va qayta jinoyat sodir etilishi ortganligi, ushbu salbiy holatlarni ya'ni koloniyada jazo muddatini o'tayotgan yosh mahkumlar o'rtasida tartibbuzarliklar va qayta jinoyat sodir etilishini

¹<https://sudyaloroliykengashi.uz/uz/news/578>

oldini olish hamda yoshlar qalbida milliy g'ururni shakllantirish, asrlar davomida saqlanib kelinayotgan milliy urf-odatlarimiz, an'ana va qadriyatlarimizga bo'lgan cheksiz hurmatni mustahkamlash, yurtimizda amalga oshirilayotgan islohotlarni keng targ'ib qilish, mustaqillik xalqimiz uchun oliy ne'mat ekanligi, uni qadrlash va ko'z qorachig'idek asrash har bir fuqaroning eng muqaddas burchi ekanligini mahkumlar ongiga singdirish, tinch, osuda hayotimizni qadrlash, mamlakatimizda barcha jabhalarda olib borilayotgan tub islohotlar natijasida yurtimizning rivojlanib borayotganligini tushuntirib, vatanparvarlik tuyg'usini kuchaytirish hamda mahkumlarni tuzalish yo'liga o'tishlari uchun tarbiyaning yanada muhimligini va samarasini oshirishdan iboratdir.

Jazoni ijro etish muassasalarida jazo muddatini o'tayotgan aynan yosh mahkumlar bilan ishlash va ular bilan o'tkaziladigan chora-tadbirlar ketma-ketligi belgilab o'tilgan bo'lib, jazo muddatini o'tayotgan yosh mahkumlarni tarbiyalashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Yosh mahkumlar bilan o'tkaziladigan ma'naviy-ma'rifiy va tarbiyaviy tadbirlar jumlasiga: jazo muddatini o'tayotgan yosh mahkumlarni mavjud muammolarini o'rganib, hal etib borish, yosh mahkumlar bilan tarbiyaviy-profilaktik tadbirlarni tashkil etish, yosh mahkumlar o'rtasida aqidaparastlik, ekstrimizm, terrorizm hurujlariga qarshi kurashish mavzularida uchrashuvlar, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni tashkil etish, buyuk ajdodlarimizning ibratli hayotini keng targ'ib etish asosida yosh mahkumlarning qalbida milliy g'ururni kuchaytirishga qaratilgan tadbirlar kiradi.

Jazo muddatini o'tayotgan yosh mahkumlarni mavjud muammolarini hal etishda muassasa rahbariyati tomonidan sayyor qabullar tashkil etilishi hamda yosh mahkumlarni huquq va majburiyatlari, mavjud muammolari bo'yicha qiziqtirgan savollari haqida ma'lumot olishlari uchun huquqni muhofaza qiluvchi organ vakillari ishtirokida sayyor qabullar tashkil etib borish muhim hisoblanadi. Bu ishlarni tashkil etishda esa hududiy prokuratura, sud, adliya va Ichki ishlar bo'limlari bilan hamkorlikda ishlash tizimi joriy etilgan.

Yosh mahkumlar bilan tarbiyaviy-profilaktik tadbirlarni tashkil etishda ularni ijtimoiy hayotga moslashtirish, dunyoqarashida jinoyat va huquqbuzarlikka qarshi murosasiz munosabatni shakllantirish bo'yicha hamkor tashkilotlar bilan davra suhbatlarini o'tkazilishi kelgusida ularni qaytadan jinoyat ko'chasiga kirishini oldini olishda kerakli vazifalardan biri bo'lib xizmat qiladi. Bu ishlarni amalga oshirishda Hududiy yoshlar ishlari bo'limlari, Madaniyat markazlari, Ma'naviyat va ma'rifat markazi, Ichki ishlar bo'limi profilaktika va probatsiya vakillari hamda tadbirkor tashkilotlar bilan hamkorlik aloqalarini yo'lga qo'yish orqali amalga oshirilishi belgilangan.

Yosh mahkumlarni jazoni o'tash davomida o'rta ta'lim olishlari va kasb-hunarga ega bo'lishlarini ta'minlash maqsadida o'rta ma'lumotga ega bo'lmagan yoshlarni

umumta'lim maktabi filiallari faoliyat yuritayotgan koloniyalarga yo'naltirish orqali o'rta ta'lim olishga bo'lgan huquqlarni ta'minlash, yosh mahkumlarni qaysi kasb-hunar turlariga qiziqishini aniqlash bo'yicha so'rovnomalar o'tkazish va ularning layoqatidan kelib chiqib, kasb-hunarga ega bo'lishlarini ta'minlash, Usta-shogird maktablari va kasb-hunarga o'qitish markazlari bilan hamkorlikda kasb-hunarga o'qitish qamrovini oshirish orqali kasbi yo'q bo'lgan yosh mahkumlarni to'liq kasb-hunarga o'rgatish, kasb-hunarga o'rgatilgan yosh mahkumlarni egallagan mutaxassisliklari bo'yicha sertifikatlar bilan taqdirlash ishlari amalga oshirilmoqda.

Yosh mahkumlarni ozodlikka chiqqandan so'ng ish bilan bandligini ta'minlash bo'yicha hududiy kambag'allikni qisqartirish va bandlikka ko'maklashish bo'limlari bilan hamkorlik aloqalarini yo'lga qo'yib, mahkumlarni ish bilan ta'minlanishiga ko'maklashish, ozod etilayotgan moddiy yordamga muhtoj bo'lgan yosh mahkumlarni ijtimoiy-maishiy muammolarini ijtimoiy moslashtirish markazlari bilan birgalikda hal etish bilan ularga yordam ko'rsatish tizimlari joriy etilgan.

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, yosh mahkumlar o'rtasida o'tkazib kelinayotgan va kelgusida o'tkazilishi belgilangan bunday tarbiyaviy-profilaktik va psixologik tadbirlar natijasida yosh mahkumlarning axloqan tuzalishiga bo'lgan harakatlarning samarali natijalar bilan yakunlanishi, shuningdek yosh mahkumlar orasida o'zini yaxshi tomonlarga ko'rsatib, yaxshi natijalarga erishish uchun intilishini kuchayishiga erishish mumkin. Bu esa o'z navbatida, yosh mahkumlarning kelgusida hayotga bo'lgan qiziqishini oshirishga va qayta jinoyat sodir etmaslik uchun harakatga undaydi.